

Prof. Ive Mažuran

Skupni nalaz srebrenog i zlatnog novca iz XVII-tog stoljeća u Baranji

Franjo Proser iz Kotline kbr. 28 prekopavao je 30. XI. 1954. godine zemljište zvano »David Surduk« za novi vinograd i tom prilikom našao malu zemljanu posudu s novcima. Prema izjavi nalaznika, posuda

Slika 1.
Fotografirao: Z. Latković

je ležala u zemlji okrenuta otvorom prema dolje. Cjelokupni nalaz brojio je 81 komad i to 76 srebrenjaka i 5 zlatnika. Sav nađeni novac kao i posudu predao je nalaznik Upravi prihoda bivšeg kotarskog NO-a Beli Manastir, a uprava ga je zajedno s posudom dostavila Muzeju Slavonije.

Posuda (sl. 1) je crno-smeđe pečena, grube fature, oblikovana prostom rukom, trbušasta s razvraćenim rubom; imala je i malu ručku, koja je slomljena prije nego što je posuda s novcima zakopana.

Cjelokupni nalaz po svom sastavu je vrlo interesantan i raznolik. Među nađenim novcima najbrojniji su novci Leopolda I. Habsburgovca, Louisa XIV. i Sigismunda III. poljskog. Ostali novci pripadaju Španiji, brandenburškim i šleskim knezovima, Georgu Wilhelmu, Johannu Friedrichu, odnosno Georgu, Christianu, Christian Wilhelmu, belgijskim provincijama Geldern, Westfriesland, Zelandiji, gradovima Campen i Zwoll, a zastupljeni su u ovom skupu svega s nekoliko primjeraka. Zlatnici su isključivo venecijanski, i to duždeva Carla i Dominica Contarinia, Bertucci Valiera i Giovanni Pesara. Najstariji među novcima je talir belgijske provincije Zelandije iz godine 1602., a najmlađi petnajstica Leopolda I. iz 1682. godine. Prema tome, izgleda, da je taj novac vjerovatno zakopan 1683. godine za vrijeme pohoda Kara Mustafe na Beč.

Ovaj nalaz uzet u cjelini ne predstavlja numizmatičku rijetkost osim nekoliko interesantnijih egzemplara. »Zecchino« dužda Giovanni Pesara spada u red rjeđih primjeraka, kao i forint Ferdinanda III.

Međutim daleko interesantnija je činjenica, da u ovom skupnom nalazu nema ni jednog turskog novca, iako je bila Baranja, kao i čitava Slavonija u to vrijeme u sklopu turske carevine. Ta činjenica već sama po sebi je vrlo značajna, kao i problematična. Nameće se pitanje, da li je ta pojava sasvim slučajna, ili se iza te slučajnosti krije jedan sasvim novi problem.

U skupnim nalazima novaca iz XVI. i XVII. stoljeća u Orahovici,¹ Valpovu,² Lacićima,³ Irigu,⁴ Kukujevcima⁵ i Starom Slankamenu⁶ nije bilo također niti jednog jedinog turskog novca. Jedino u Jarkovcima kod Stare Pazove nađen je jedan jedini izlizani turski grošić, ali taj nalaz datira od XVII. do XIX. stoljeća.⁷ I u nalazu u Orahovici, Irigu, Kukujevcima i Jarkovcima brojni su novci Louisa XIV., Leopolda I., Sigismunda III., belgijskih provincija, naročito nalaza zlatnika u Starom Slankamenu, i njemačkih duhovnih i svjetovnih vladara.

Već prema ovim podacima vidimo, da skupni nalaz iz Baranje nije slučajna pojava, nego se on čak i svojim sadržajem poklapa s ostalim nalazima s područja Slavonije i Srijema. Nalaze strane valute na području Slavonije i Srijema tokom XVI. i XII. stoljeća možemo prema tome uzeti kao neku vrst konstante, koja je uvjetovana specifičnim položajem tih graničnih oblasti turskog carstva, kao i monetarnim sistemom Turske. Svi ti momenti uzeti u cjelini uklapaju se u opći problem i služe kao baza za determinaciju tog općeg problema, a to je pitanje, da li uopće u to vrijeme u Baranji, Slavoniji i Srijemu kurziraju turski novci. U koliko kurziraju, pitanje je koji.

Za rješavanje ove složene problematike potrebno je u prvom redu analizirati, kako se je kretala vrijednost turskih novaca tokom XV., XVI. i XVII. stoljeća.

Vrijednost turskog dukata 1436. godine iznosila je 40 aspri,⁸ ali međutim već 1530. godine vrijedila je jedna mađarski forinta 50 aspri.⁹ 1567. vrijedio je prema Pigaffeti turski ili venecijanski cekin 60, mađarski dukat 56, scuda 50 i talir 40 akči.¹⁰ Tokom XVI. stoljeća dugotrajni ratovi turske imperije zahtijevali su velike financijske napore, pa je državna vlast, da bi došla do financijskih sredstava, pribjegla i sistematskom kvarenju novca. Dobar novac povlačen je iz opticaja, a od oke sebra mjesto 500 kovalo se je 1000 akči.¹¹ Već koncem XVI. stoljeća vrijedio je dukat 130, a pijaster 80 akči, ali međutim vrijednost dukata uskoro je porasla na 160, a pijastra na 110 akči.¹² U jednom domaćem zapisu stoji, da je 1608. godine vrijedio dukat 120 akči.¹³ Kvarenje novca nastavlja se naročito tokom XVII. stoljeća. Otvaraju se čak i lažne kovnice. Tako je 1651. godine htio Melek Ahmed paša da dobije od 1000 kesa još 300, pa je dao u Beogradu, Bosni i Albaniji kovati lažne novce. Ujedno je on pokušao da preko cehova nametne vrijednost dukata od 118 akči, ali je taj pokušaj potpuno neuspjao.¹⁴ Novac je kvaren i na taj način, što je postotak bakra u srebru bio veći, nego što je bilo određeno. Tako se je pod konac XVII. stoljeća na 100 unci srebra miješalo 40 unci bakra.¹⁵ Vrijednost dukata 1630. godine iznosila je 200, a pod konac turske okupacije 250 akči.¹⁶

Analizirajući vrijednost turskog novca takom tri stoljeća vidimo, da je njegova vrijednost konstatno opadala. Ova tendencija naročito je osjetljivo izražena tokom XVII. stoljeća. Dijametralno toj tendenciji, kako vidimo, rasla je vrijednost strane valute. Osim ovog vrlo važnog momenta, važan je i momenat, da su Srijem, Slavonija, kao i Baranja bile pogranične oblasti turskog carstva. One su kao čisto podunavske oblasti gravitirale ekonomski na zapad. Međutim i nesigurnost u tim graničnim oblastima bila je također jedna od važnih okolnosti. Česti ratovi, a s njima vezane i migracije stanovništva prema zapadu, iziskivale su pretvaranje imovine u dobru i sigurnu valutu. Težnja Austrije da ponovo osvoji te izgubljene oblasti to stanje donekle i potencira.

Rezimirajući sve te podatke mogli bismo zaključiti, da turski novac ne cirkulira u tim oblastima, ako ne baš za sve vrijeme turske okupacije, ali onda dobrim dijelom XVII. stoljeća. Svi do sada izneseni argumenti kako vidimo, govore u prilog spomenutoj tezi. Uzmemo li u obzir, da su ovi iako jednostrani argumenti dovoljno snažni da osvijetle taj složeni problem, onda nam se nameće pitanje kako to, da te, itekako važne promjene nisu nigdje priopćile službene turske vlasti. U turskim zakonima nigdje nije zabilježeno, što se tiče ovih krajeva, da mjesto turskog novca kurzira strana valuta. Promjene u poreznom sistemu uvijek su izražene samo u turskom novcu. U zakonima pojedinih sandžaka, u ovom slučaju požeškog i srijemskog, sve dažbine računate su samo u zvaničnoj turskoj valuti. Tako u požeškoj kanunami od 1545. godine stoji, da se filurija povećava od 50 na 60 akči, a sve ostale dažbine računate su samo u akčama.¹⁷ Promjena visine poreza i u srijemskoj kanunami od 1588./89. godine izražena je samo u turskoj moneti. Prema toj kanunami povisuje se filurija u srijemskom sandžaku od 70 na 80 akči, a sve ostale također dažbine računate su samo u akčama.¹⁸ Već samo ova dva prvo-razredna historijska izvora uklanjaju svaku sumnju, da turski novac ne

cirkulira u to vrijeme u spomenutim oblastima. Međutim, kako vidimo, ti se zakoni odnose na XVI. stoljeće, a iz XVII. stoljeća nemamo do sada poznatih dokumenata takve vrsti. Prema tome izgledalo bi da se već prije navedeni argumenti odnose na XVI. stoljeće. U rasvjetljavanju toga složenog problema, međutim, vrlo je važan podatak iz godine 1675. koji glasi: »Introductus est usus ab episcopo pro baptismate masculi sex accipiendi nummos femellae autem quatuor nummos turcicos.»¹⁹ Spomenuti biskup koji je to odredio bio je Nikola Ogramić, čija se juridikcija u to vrijeme nije samo odnosila na Bosnu, nego i na veći dio Slavonije. Taj podatak je u toliko važniji, što datira iz druge polovice XVII. stoljeća, i ujedno potvrđuje, da je turski novac cirkulirao u Slavoniji sve do izgonu Turaka. Iz tog podatka može se zaključiti i koja je to vrsta turskog novca. Znamo da je, kako je to već prije izloženo, vrijednost turskog dukata računata u akčama. Akče su mali sitan srebreni novac, čija je vrijednost stalno varirala. Prije spomenuti podatak »nummos turcicos« bez svake sumnje odnosi se samo na akče, a ujedno se jedino na njih i može odnositi. Osim akča cirkulira i sav ostali srebreni novac, kao i zlatnici.

Prema svim izloženim podacima možemo dakle, zaključiti slijedeće: Tokom prvih decenija okupacije Srijema, Slavonije, kao i Baranje turska valuta je još uvijek prilično stabilna, i ako njena vrijednost apsolutno opada. Pod konac XVI. i tokom XVII. stoljeća ta je tendencija naročito oštro izražena. Dobar turski novac povlači se iz opticaja i zamjenjuje se lošim i lažnim novcem. Ekonomska usmjerenost Slavonije, Srijema i Baranje na zapad izaziva sve veći priliv strane valute. Monetarni sistem turskog carstva nije zadovoljavao ondašnji poslovni svijet. Strani novac važio je kao neka vrst »zdrave valute«. Stabilizacija tržišta, kao i obimne trgovačke veze tokom XVII. stoljeća utjecale su na priliv stranog novca. Osim ovih važnih uzroka ne smijemo ispustiti iz vida plaćanje danka u novcu i davanja »poklona« sultanu, što je bez svake sumnje utjecalo na priliv strane valute na ondašnjem novčanom tržištu. Novci zapadno evropskih vladara uslijed navedenih razloga kurziraju u ovim krajevima za sve vrijeme turske okupacije i ako nisu zvanična moneta. Hipoteza da turski novac ne cirkulira u ovim krajevima, ako ne za sve vrijeme turske okupacije, onda jednim dijelom XVII. stoljeća, kako vidimo pada sama po sebi. Nalaze novca zapadno evropskih vladara iz XVI. i XVII. stoljeća u Slavoniji i Srijemu, možemo tumačiti jedino trgovačkim vezama ovih krajeva sa zapadno evropskim tržištem i monetarnim sistemom turskog carstva.

OPIS NOVCA

POLJSKA

Sigismund III. (1587.—1632.)

1. A.) SIGIS. III: D: G: REX. POL: M: D: LI: RVS. PRV. M., oklopljeno i okrunjeno poprsje sa žezlom i jabukom u ruci, okrenuto desno.
- Rv.) SAM. LIV. NEC N. SV. GOT. VAN. Q. HRI. R., u polju 16—21; okunjeni štit s više grbova. Kovnički znak dvije zvjezdice i strelica na polumjesecu. Ort — 10 groša. Sas Jana Danillowicza. Kovnica Bydgoszcs. Iz godine 1622., 1623. 1 komad i 1624. 3 komada.

DANZIG

1. A.) SIGS. III. D: G: REX. POL: M: D: L: R: P:, okrunjeno poprsje na desno u polju 16.
 Rv.) MONETA: CIVIT: GEDANENSIS, dva lava drže gradski grb, u polju 24. Iz godine 1625. jedan komad. Ort.

ZELANDIA

3. A.) MONETA ARGENTE IN ZELANDIA, štit s više grbova, iznad štita 1602, a ispod štita 60.
 Rv.) SI. DEVS. NOBISCUM. QVIS. CO, okrunjeni dvoglavi orao, na prsima uzdignuti lav. Talir. Komad 1.

WESTEFIESLAND

4. A.) CONFIDENS. DNO. NON. MOVETVR. 1622, uzdignuti lav u bisernom nizu, okrenut na lijevo.
 Rv.) MO. ARG. PRO. CONFOE. BELG. WEST., oklopnik okrenut na desno, ispod njega štit s uzdignutim lavom, koji je okrenut lijevo. Talir. 2 komada, jedan iz 1640. godine.

GELDERN

5. A.) CONFIDENS. DOMINO. NON. MOVETVR. 1643., uzdignut lav u bisernom nizu, okrenut lijevo.
 Rv.) MO. ARG. PRO. CONFOE. BELG. GEL., oklopnik okrenut desno, ispod njega u štitu lav. Talir. 3 komada, jedan iz 1647. godine.

CAMPEN

6. A.) MATTH. I. D: G. ROM. IMP. SEM. AVG., okrunjeni dvoglavi orao, na prsima 28.
 Rv.) FLOR. ARG. CIV. IMP. CAMPEN, štit sa više grbova, okrunjen, iznad krune godina 1618., ispod štita broj 28. Forint 1 komad.

ZWOLL

7. A.) MO. ARG. CIVIT. ZWOL. AL. IMP., oklopnik okrenut desno, ispod njega štit, u štitu nejasan lik.
 Rv.) DA. PACEM. DOMINE. IN. DIEBVS, uzdignuti lav, okrenut lijevo, u polju 16—39. Poputalir 1 komad.

ŠPANIJA

Philip IV. (1621.—1665.)

8. A.) PHIL. IIII. D. G. HIPS. INDIAR. REX., stilizirani križ, u polju 16—39.
 Rv.) ARCHID. AVST. DVX. BVRG. BRAB., okrunjeni štit s više grbova. Krstasti talir. Kovnica Antwerpen, komad 1.

BRANDENBURG

Georg Wilhelm (1619.—1640.)

9. A.) GEORG: WILHELM: V: G: G: M: Z: BRAN., okrunjeno poprsje sa žezlom, okrenuto na desno.
 Rv.) D. H. R. R. ERTZ. C. V. CHVRF. I. P. Z. G. G. B. H., okrunjeni štit s više grbova, u polju 2—4. Jedna četvrtina talira. 2 komada. Jedan probušen.

SCHLESIIEN, LIEGNITZ, BRIEG, WOHLAU.

Georg (1639.—1663.)

10. A.) D. G. GEORG. DUX SIL. LIGN. & BREG., gologlavo poprsje, na desno.

Rv.) MONETA NOVA ARGENTEA, 1663., raskriljen orao, okrenut lijevo, ispod orla srce s križem. Jedna četvrtina talira, 4 komada, tri iz 1664. godine.

Christian (1639.—1672.)

11. A.) D. G. CHRISTIAN. DVX. SIL. L. B. & WOLAV: (XV), gologlavo poprsje, na desno.

Rv.) MONETA NOVA ARGENTEA 1662., raskriljeni orao, okrenut na lijevo, ispod njega srce s križem. Jedna četvrtina talira. 5 komada, od toga 1 komad iz godine 1663., probušen, a 3 iz 1664.

FRANCUSKA

Louis XIV. (1643.—1715.)

12. A.) LVD. XIII. D. G. — FR. ET. NAV. REX., poprsje s lovor vijencem, na desno.

Rv.) SIT. NOMEN. DOMINI. BENEDICTVM., okrunjeni štit s tri ljljana. Dvanajstine talira kovane: A (Paris) od god. 1662. 2 komada; D (Lyon) 1659. 2 komada, i 1660. 3 komada, od kojih je jedan probušen; B (Rouen) od god. 1660. 3 komada; jedan probušen; I (Limoges) od 1659. i 1661. 1 kom. & (Aix) od g. 1659. 2 kom.; oba probušena; 1661. 1 kom., probušen 1662. 2 kom. i 1664. 2 komada. Ukupno 19 komada.

VENECIJA

Carlo Contarini (1655.—1656.)

13. A.) CAROL·CONT (DVX) S·M·VENET., lik sveca, okrenut na desno, pred njim kleči dužd sa zastavom u ruci.

Rv.) SIT·T·XPE·DAT·Q·TV· / REGIS ISTE DVC·, lik Isusa, koji blagosivlje, okružen sa 16 zvijezda u šiljastom ovalu od točaka. Zecchino, težina 3,3 grama promjer 2,1 mm; komad 1

Bertuci Valier (1656.—1658.)

14. A.) BERT·VALER (DVX) S·M·VENET., lik sveca, okrenut na desno, pred njim kleči dužd sa zastavom u ruci.

Rv.) Isto kao gore. Zecchino; težina 3,2 grama; promjer 22 mm. Komad 1.

Giovanni Pesaro (1658.—1659.)

15. A.) IOAN·PISAVRO (DVX) S·M·VENET., isto kao gore.

Rv.) Isto kao gore. Zecchino; težina 3,3 grama; promjer 21 mm. Komad 1.

Dominico Contarini (1659.—1675.)

16. A.) DOMIN·CONT. (DVX) S·M·VENET., isto kao gore.

Rv.) Isto kao gore. Zecchino; težina 3,3 grama; promjer 22 mm. Komada 2

MADŽARSKA

Ferdinand III. (1637.—1657.)

17. A.) FERD. III. D. G. F. M. IMP. SEMP. AV., okrunjen dvoglavi orao, na prsima 28.

Rv.) FLOR. AN. GV. C. O. (28) B. D. F. I. I. E. E. K., okrunjeni štit razdijeljen na četiri polja, u dva polja naizmjenično križ i dvije grede. Probni forint. Kovnica Kremnic. Komad 1

Leopold I. (1658.—1705.)

18. A.) LEOPOLD D: G. R. I. — S. A. G. H. B. REX., gologlavo poprsje s lovor-vijencem, na desno. (XV)

Rv.) HVNGARIAE 1674 PATRONA:, Marija s djetetom u lijevoj ruci. Jedna četvrtina talira. Kovnički znak (K-B) Kremnic. Iz godine 1675. 1 kom., 1676. 2 kom., 1677. 2 kom., 1678. 4 kom., 1679. 1 kom., 1680. 3 kom., 1681. 2 kom., 1682. 1 kom., kao i jedna šestica iz 1671. godine. Ukupno 18 komada.

TIROL

19. A.) LEOPOLDVS D. G. R. I. S. A. G. H. B. REX., gologlavo poprsje s lovor-vijencem, na desno. (XV)

Rv.) ARCH. D. AVS. DVX B. CO. TYR., dvoglavi orao, 1662. god., u monogramu C. A. Kovnica Beč, kovničar Andrea Cetti. Jedna četvrtina talira. 3 komada, jedan iz 1663. i 1664. godine.

20. A.) LEOPOLDVS: D: G: R. I. S. A. G. H. B. REX., gologlavo poprsje s lovor-vijencem, na desno. (XV)

Rv.) ARCHI. AVS. DVX. B. S. C. C. C. T. 1. 6. 6. 0., okrunjeni dvoglavi orao, na prsima više grbova. Jedna četvrtina talira. Kovnički znak: rozeta. Kovnica Beč, kovničar Franjo Faber v. Rosenstock. Komad 1.

ŠTAJERSKA

21. A.) LEOPOLDVS D. G. I. S. A. G. H. B. REX., gologlavo poprsje s lovor-vijencem, na desno. (15).

Rv.) ARCHID. AVS. DVX. BV. STYRIAE. 16—65., okrunjeni dvoglavi orao, drži mač i žezlo, na prsima niz grbova, ispred orla uzdignuti lav. Kovnički znak S-H. Jedna četvrtina talira. Kovnica Graz. Kovničar Sebastijan Heid v. Heidek. Komad 1

ŠLESKA

22. A.) LEOPOLDUS. D. G. EL. I. S. A. G. H. BOH. REX., poprsje s lovor-vijencem, na desno. (XV).

Rv. ARCHI. DUX. AUST. DUX. BURG. & SIL. 1662., okrunjeni dvoglavi orao. Kovnički znak G-H. Jedna četvrtina talira. Kovnica Bratislava. Kovničar Georg Hübner. Komada 2.

BRANDENBURG-FRANKEN

Johann Friedrich (1667.—1686.)

23. A.) IOH. FR: D G. M BRAND: MAG:, gologlavo poprsje, okrenuto na desno.

Rv.) PR: D: B. NOR. PR. HALB. M. C. 16—76., okrunjeni štit s više grbova. Jedna šestina talira. 2 komada, jedan iz godine 1677.

HOHNSTEIN, SCHWARTZBURG

Cristian Wilhelm (1670.—1721.)

24. A.) CHRISTIAN: WILH: E. IV. COM. IMP., gologlavo poprsje okrenuto na desno.

Rv.) COM: DE. SCHWARTZ. ET. HONSTEIN., okrunjeni štit, koji pridržavaju dvije figure oboružane kopljima. Iznad krune štita godina 1676. Kovnički znak H-M. Dvije trećine talira. Komad 1.

B I L J E Š K E

¹ VHAD n. s. VIII, p. 187, 188.

² VHAD n. s. VI, p. 178—184.

³ 1943. godine iskopao je Mrganić Žiga u Lacićima na njivi »Pod gnjilom jamom« posudu s srebrenim novcima. Posuda je razbijena, a novac je skoro sav prodan za vrijeme rata nekom zlataru. Cjelokupni nalaz brojio je oko pedesetak komada. Među nađenim novcima nije bilo ni jednog turskog novca. Novac je pripadao zapadno evropskim vladarima, pretežno Leopoldu I. Od čitavog nalaza sačuvano je jedino 7 primjeraka, koji su u posjedu Pačarić Stjepana iz Lacića. Zahvaljujući imenovanomu mogli smo pregledati taj novac. Od tih 7 primjeraka 6 je pripadalo Leopoldu I., a jedan Francu Ludoviku, biskupu u Bratislavi, i to 4 petnaestice i 3 šestice. Petnaestice i šestice Leopolda I. kovane su u Kremnicu, a petnaestica Franca Ludovika u Neisse-u, kovničar Leopold Haller. Od tih 7 primjeraka poklonio je imenovani jednu šesticu i jednu petnaesticu Muzeju Slavonije. Iz ovih šturih podataka nije nam bilo moguće zaključiti, kada je novac zakopan. Nažalost čitavi taj nalaz propao je za našu nauku.

⁴ VHAD n. s. VIII, p. 188.

⁵ VHAD n. s. X, p. 225.

⁶ VHAD n. s. X, p. 226.

⁷ VHAD n. s. VIII, p. 189-192.

⁸ Jireček, Istorija Srba II, p. 428 ed. 1952.

⁹ Rad LVI, p. 162.

¹⁰ Starine XXII, p. 193.

¹¹ Hammer: Geschichte des Osmanischen Reiches II, p. 566.

¹² Ibidem, II, p. 670.

¹³ Lj. Stojanović: Stari srpski zapisi i natpisi br. 967.

¹⁴ Hammer III, p. 378.

¹⁵ Ibidem, p. 782.

¹⁶ Velics Laszlofalvi A. Dr. Magyarorszagi török kincstari defterek I, p. 457.

¹⁷ GZM 1946. p. 134.

¹⁸ GMZ 1950. IV—V, p. 277.

¹⁹ Starine, XXII, p. 50, 51.

ZUSAMMENFASSUNG

HORTFUND VON SILBER- UND GOLDMÜNZEN AUS DEM XVII. JAHRHUNDERT
IN DER BARANJA

Beim Umgraben des Bodens für einen neuen Weingarten stieß der Bauer Franjo Proser auf ein kleines Tongefäß (Bild 1) mit altem Geld. Der ganze Fund bestand aus 76 Silber- und 5 Goldmünzen, sämtliche aus dem XVII. Jahrhundert. Das älteste Stück ist ein belgischer Taler der Provinz Zeeland aus dem Jahre 1602., das jüngste ein Fünfzehn-Kreuzer-Stück Leopolds I. aus dem Jahre 1682. Demnach scheint das Geld um 1683. während des Zuges des Groß-Vezirs Kara Mustafa gegen Wien vergraben worden zu sein.

In diesem Funde sind die Münzen Leopolds I. von Habsburg, Ludwigs XIV. und Sigismunds III. von Polen die zahlreichsten, während nur einzelne Stücke Spanien, den brandenburger und schlesischen Fürsten Georg Wilhelm, Johann Friedrich, Georg, Christina, Christian Wilhelm und den belgischen Provinzen Geldern, Westfriesland, Zeeland und den Städten Campen und Zwoll angehören. Die aufgefundenen Goldstücke sind ausschließlich venezianische und zwar der Dogen Carolo, Dominico Contarini, Bertuci Valier und Giovanni Pesaro. Dieser Fund als Ganzes stellt keine besondere numismatische Seltenheit, mit Ausnahme einiger interessanterer Stücke.

Weit interessanter ist dagegen die Tatsache, daß in diesem gesamten Fund kein einziges türkisches Stück vorhanden war, obwohl zu jener Zeit die Baranja, wie auch ganz Slavonien unter türkischer Herrschaft stand. Gerade diese Tatsache hat den Autor veranlaßt sich mit diesem Problem eingehend zu befassen.

Hortfunde westeuropäischer Herrscher des XVI. u. XVII. Jahrhunderts sand in Slavonien und Syrmien ziemlich häufig. In ihrer Zusammensetzung stimmen sie fast genau mit jenem aus der Baranja überein. Es muß hervorgehoben werden daß auch bei diesen kein einziges Stück türkischer Münzen vorgefunden wurde. Danach scheint türkisches Geld in Slavonien und Syrmien überhaupt nicht in Umlauf gewesen zu sein, oder, wenn schon, nicht während der ganzen Zeit der türkischen Okkupation, so doch wenigstens fast durch das ganze XVII. Jahrhundert.

In einer Analyse der Wertschwankungen des türkischen Geldes vom XV. bis zum Ende des XVII. Jahrhunderts stellt der Autor fest, daß der Wert des Geldes im Ständigen Sinken begriffen war, besonders im XVII. Jahrhundert, da falsches und schlechtes Geld geprägt wurde. Daraus schließt er, daß sich diese Tatsache auf den Zulauf und die Nachfrage nach fremder »gesunder« Valuta auf dem damaligen Geldmarkte bestimmend ausgewirkt habe. Außerdem weist er auch darauf hin, daß Slavonien und Syrmien als Donauländer in ökonomischer Hinsicht auf die westeuropäischen Märkte angewiesen waren.

Obzwar diese Tatsache für die These, daß türkisches Geld während der türkischen Okkupation in Slavonien und Syrmien nicht im Umlauf stand sprechen, hebt der Autor hervor, daß solche wichtige ökonomische Veränderungen sicherlich von türkischer Seite irgendwo amtlich mitgeteilt sein müßten.

In den türkischen Gesetzbüchern, die historische Quellen ersten Ranges vorstellen, und die besonders für diese Gegenden herausgegeben wurden, werden diese Veränderungen irgendwo erwähnt. In der Kannunname (Gesetzbuch) für das Požeganer Sandschakat aus dem Jahre 1545 sind alle Zahlungen die zu entrichten sind nur in türkischem Gelde genannt.¹ Dasselbe trifft auch für die Kannunname des Syrmier Sandschakats aus dem Jahre 1589. zu.²

Eine Notiz aus dem Jahre 1675., also schon aus den letzten Jahren der türkischen Herrschaft in Slavonien und Syrmien mit folgendem Wortlaut: »Introductus est usus ab episcopo pro baptisate masculi sex accipiendi nummos, femellae autem quatuor nummos turcicos«³ ist wieder ein unwiderleglicher Beweis dafür,

¹ Glasnik zemaljskog muzeja, Sarajevo 1946., p. 134

² Glasnik zemaljskog muzeja, Sarajevo 1950. IV-V, 277

³ Starine, XXII, p. 50, 51

daß türkisches Geld doch während der ganzen Zeit der Okkupation in Slavonien und Syrmien kursierte. Der Bischof, der diese Bestimmung traf, war Nikola Ogramić, dessen Jurisdiction sich zu jener Zeit nicht nur über Bosnien sondern auch über den größten Teil Slavoniens erstreckte.

Aus den angeführten Tatsachen und den Folgerungen, die sich aus der Analyse der Wertschwankungen des türkischen Gelds ergeben haben, schließt der Autor, daß häufige Vorkommen westeuropäischer Münzen des XVI. u. XVII. Jahrhunderts in Slavonien und Syrmien auf die weitgehendem Handelsbeziehungen dieser Gebiete mit westeuropäischen Märkten sowie auch auf das Monetarsystem des türkischen Reiches zurückzuführen ist.

Foto Kes